

osztály a nemzet javára eredményesebben érvényesülhessen és hogy gazdaságilag is jobban prosperálhasson. Amit mind csak a kultúra és pedig a magas kultúra erejével lehet megvalósítani.

És most, ezen adottságok közepette jön Szeged egyik országgyűlési képviselője, éppen az, akít — a kereskedők és iparosok vezetésével, erős agitációjának eredményeképpen — a kisgazdák jelentős csoportja ajándékozott meg a mandátummal: jön és belevágja fejszéjét a szegedi egyetem testébe.

Nekem kötelességem ezen vágás hatását elhárítani. Rámutatni arra, hogy Szegednek életérdeke — nemcsak most ebben az átmeneti időben, de a későbbi jövőt tekintve is — egyetemét minden időkre biztosítani. Szeged európai értelemben vett nagyváros — legyen bármekkora a határa, bármilyen nagy a lakóinak száma, legyenek ezek bármennyire munkások, szorgalmasak, takarékosak, gazdagok, — sohasem lehetne, Szeged az egyetem nélkül mindig egy nagy agrárjellegű vidéki mezőváros maradt volna.

A demokraták pedig, ha — a nemzeti kultúra emelése, a kultúrfőlény fönntartása, a vidéki kultúrcentrumok létesítése, a népiskolák és a polgári iskolák szaporítása és fejlesztése helyett, — már meglevő, több, mint félszázados multtal dicsekvő kultúrintézménynek ledöntését veszi föl célkitűzései közé, ezzel nem a haladást szolgálja, ezzel lehetetlenné teszi éppen a demokratikus fejlődést, ezzel a visszafejlődés sötétségébe löki vissza a nemzetet, ezzel lehetetlenné teszi mindnyájunk reménységének, az ősi határok visszaállításának biztosítását.

(Szeged.)

Tóth Károly.

NEMZETI ELŐREHALADÁS ÉS SZEGED.

Kultuszminiszterünk ama ritka államférfiak közé tartozik, akik messze jövőbelátással és céltudatos alkotóképességgel vannak megáldva. Erős aktivitását mi sem mutatja jobban, minthogy gyakran áll a magyar sajtó és közéleti vitatkozás homlokterében, mert nem keresi ugyan, de nem is kerüli az akadályokat, melyek a kötelesség útjába esnek. Mint minden fáradhatatlanul és eredményesen dolgozó közéleti férfinak, neki is vannak erős ellenfelei és rajongó hívei.

Most legalább felvetette a magyar *neonacionalizmus* eszméjét, mely mintegy útát mutat a magyar politika jövő útjának. Ezzel az eszmével két kiváló közéleti férfiú is szimpatikusan és mélyrehatóan foglalkozott a lapok hasábjain. Viszont a közelmúltban a kultuszminiszter szemére vetette Wolff Károly azt a bőkezű költsékezést, mellyel a szegedi fogadalmi templom előterének árkádos kiképzését célozza, — R a s s y Károly pedig egy értekezleten megtámadta a vidéki egyetemeket, tehát köztük a szegedit is, mely várostól pedig mandátumát bírja.

*

Wolff Károlyt, e puritán jellemű, kiváló tehetségű politikust még ellenfelei is nagyrabecsülik. Épen ezért kétszeres súllyal esik a latba minden szava. Ezúttal azonban tévedett, mert nem tájékozta el és az a fogadalmi templom és Tisza folyó közötti részen erősen folyamatban is van. Ama tér egyik oldalát — melynek kiképzésére a tervpályázat kihirdettetett — maga a fogadalmi templom alkotja, amely

kívülről már majdnem egészen készen van, s melyet nem az állam, hanem egyedül Szeged város építtetett. A tér baloldalát az egyetem természettudományi épületei fogják alkotni és ehhez az építkezéshez nemcsak az állam, hanem Szeged város közönsége is súlyos milliókkal járul hozzá. A tér jobboldalát a csanádi egyházmegye főpásztora fogja felépíttetni és itt talál elhelyezést a szeminárium, a Szent Imre kollégium a püspöki lakkkal. A tér déli, lezáró frontját, majd mikor képes lesz rá, szintén Szeged városának kell megépíttetnie és itt lesz valószínűleg az új szegedi zenepalota és múzeum egy része.

Állam, egyház és város tehát közösen fognak össze e tér architektonikus kiépítéséhez és igazán nem lehet a kultuszminisztert itt pazarlás vádjával illetni, mikor pénzügyileg az állam viseli a legkisebb terhet. Mi, szegediek pedig hálásak vagyunk a kultuszminiszternek, hogy tekintélyével és a szép iránt való érzékével élére állt egy olyan mozgalomnak, mely hivatva lesz az ország legszebb, legstilszerűbb terének a létesítésére, melyet bármely művelt nemzet fiának mint a magyar kultúra egyik legszebb alkotását bemutatathatunk.

A kultuszminiszterre nagy hatást gyakorolt a fogadalmi templom monumentalitása. Ez a hatalmas építmény nehéz körülmények között, a város közönségének nagy erőfeszítése árán létesült és a legnagyobb és legszebb építési alkotás az országban a világháború befejezése óta. Egy mélyen érző és művelt lélekben keletkezhetett csak az eszme, hogy e teret a templomhoz méltóan terv- és stilszerűen kell megépíteni, mely építkezés talán nem is kerül többbe, mint különben került volna. Fölemelő a tudat, mely azokat a történelmi idöket juttatja eszünkbe, mikor Perikles díszesítette az Akropolist, mikor az első császár Rómát ékesítette vagy Velence kiképezte Szent Márk terét. Mi, szegediek, csak a legnagyobb elismerés hangján emlékezhetünk meg kultuszminiszterünkről, aki sok, nagy dolga mellett az ország második városának szépségével is törődik. Azt hiszem, hogy e felvilágosítás után maga Wolff Károly is így gondolkozik, mert csak az, aki mindenáron ellent akar mondani, csak az mondhatja, hogy amikor ezer sebből vérzik az ország és Szeged is, akkor a szociális és gazdasági feladatok tengere áll az előtérben. . . . Ez is igaz. De ezek olyan kérdések, melyeket mindig megtalálunk, melyeken mindig, most is és állandóan dolgozunk, de amelyeket tökéletesen megoldani és befejezni sohasem lehet; ellenben a fogadalmi templom falainak egy részét már a békében megépítettük. A befektetett nagy töke csak akkor nem pusztul el, ha a templomot teljesen felépítjük, ami külön jövedelmi forrás nyitásával sikerül is. A csanádi menekült püspökséget, a menekült kolozsvári egyetemet el kell helyezni és ezek a kérdések csak most aktuálisak, csak most oldhatók meg, különben e mérhetetlen nagy értékek a magyar nemzetre elvesznének.

*

Mindez az egyetemes szépet, a jót, a nemeset, a magyar kulturát van hivatva szolgálni. A magyar élniakarás, jövőbimbázás és előretörésnek a jele, — annál bántóbb tehát, hogy R a s s a y Károly egy értekezleten kikelt a vidéki egyetemek és így Szeged egyeteme ellen is.

Nagyon jól tudjuk, hogy minden országgyűlési képviselőnek — bárhonnan küldetett is fel — az egész ország egyetemes érdekeit kell képviselnie. De engedje meg a képviselő úr, hogy mégis csak különös, hogy *Szeged képviselője Szeged érdeke ellen beszéljen*, mert ebben van egy jó nagy adag esztétikai hiba. Szem elől tévesztette, hogy a szegedi egyetem ittléte és építése nagy előnyére válik választó-

közönsége nagy részének, a szegedi kereskedőknek, iparosoknak és munkásoknak és országos érdek is ebben a nagy munkanélküliségben.

Azt, hogy a vidéki egyetemek létezése csak előnyére válhatik nemzetünknek, már sok nagy magyar államférfiú kifejtette. Nagybobbak, mint R a s s a y. De nem is igen kell azt kifejteni, annyira magától értetődik. Az Isten az emberi tudomány által mintegy továbbfolytatja a teremtés nagy munkáját. Ha csak egy milliméterrel viszi is valaki előre az ismereteket, már eszköze e teremtésnek. A népek társaságában pedig minden nemzet csak annyit ér és annyi a becsülete, amennyit műveltsége nyom. Ideig-óráig és erőszakkal (Trianon) ezt el lehet homályosítani, de az igazság előbb-utóbb útát tör magának és diadalmaskodik. Szeged egyik képviselője ezt nem látta be azon az értekezleten. Bizonyára az lebegett szemei előtt, hogy elég a budapesti egyetem. Az bizonyos, hogy minden kincs, gazdagság, művészet, tudomány, szóval valódi érték, ami e kis országban van — mint a világ egyetem naprendszerei a Hercules csillagzat felé. — itt is minden e kis ország aránytalanul nagy fővárosa felé tódul. De azt is jól tudjuk, hogy valamint az ókori népek Pantheonjában nemcsak a bőségnek, a termékenységnek és erényeknek voltak Istenei, hanem a bosszúnak, a rablásnak és gyilkosságnak is; — épen úgy a sok kiváló érték mellett természetszerűleg a fővárosba törekszik a vidékről minden könnyelműség és büni is és én nem tagadom, én ezt veszedelmesnek tartom a serdülő ifjúságra.

A világ minden nagyobb fővárosa egy kissé kozmopolita is. Az igazi szintiszta nemzeti élet inkább a falvakban és kisebb városokban található. De talán sehol sincs, hogy a főváros mindent annyira magába foglaljon és oly döntő hatást gyakoroljon az országra, mint nálunk. Csak egy végzetes példára hivatkozom. Mikor Károlyi Mihály gróf Budapesten úrrá lett, aki se nézett a vidékre, mégis behódolt neki egy pillanat alatt az egész ország; mikor úrrá lett felette a szocializmus, azonnal azzá vált az egész ország; és 1919 március 21-re virradó éjszaka Budapest nyomán a kommunizmus lett az úr az egész országban. Vajon helyesen van ez így? A főváros esetleges pillanatnyi terrorizálása egy egész nemzetet a pusztulásba kergethessen? Nem világosan helyes-e Bethlen István kormányának az az álláspontja, hogy a főváros mellett a nemzeti hatásnak erősebben kitétt vidéki gócpontokat, önállóan gondolkozó és érző erős magyar nemzeti alanyokat kell alkotnunk, melyeknek és a fővárosnak vitájából helyreáll a nemzet érdekében lévő egyensúly. Kereskedelmi, ipari egyenlőségi lehetőség mellett — ami azonban szintén nincs meg — különösen az egyetemek alkalmasak egy város nagyvárosi tételére. És Rassay mégis a vidéki egyetemeket támada.

Bizonyos, hogy a jelen nehéz helyzet is megtévesztette. Nagy az intelligencia az országban. Túlsok a honorácior. Igaz, de ez csak átmenet. A kétharmadrészben elszakított országterületről tizezrével tódult a honorácior a csonka országba. Iparos igen kevés jött be, kereskedő kevesebb jött be, mint kiment. A földműves mindenütt helyén maradt és mégis nemcsak a honorácior sok ebben az országban, hanem sok az iparos is, egymástól alig tudnak élni; sok a kereskedő is; egyremásra jelentik be fizetéseképtelenségüket, sőt még a földműves is sok. Nyilvánvaló tehát, hogy itt máshol van a hiba. És ez az erőszakosan felbillengett egyensúly. Ellenségeink elvették országunk nagyobb részét, ott most iparostanoncokból lesznek a tanárok, hozzánk beözönlött a kiüldözött magyar intelligencia. Tehát egyelőre nem képesek elhelyezkedni megfelelően. De ez csak átmenet, melyen az élet

okvetlenül segít a megfelelő idő alatt. Hogy mi a megfelelő idő? A serdülő kor határa mint maximum. Tehát 10—15 év. (Bár mi azt más úton sokkal hamarabb reméljük.) A pályaeltolódás idején rájönnek a szülők, hogy milyen pályára kell adniok gyermekeiket, hogy megélhessenek. De emiatt az átmeneti nehézségek miatt vajjon ki merészelné a magyar tudománynak és tudományos életnek bármelyik szemrevilágát kioltani, bármelyik vidéki egyetemet lerombolni?!

*

Széchenyi mondja: „A nemzetek valódi ereje vadságon, fanatizmuson, vagy dőkéjeltes kiműveltségen épül. Itt középút nincs“. Pedig mi magyarok most épen a középúton vagyunk. Vissza nem akarunk térni az ősi „vadságra“, nincs más, mint a teljes kiművelés felé törekedni. És ezt szolgálják a nagy koncepciójú kultuszminiszterünk alkotásai az ezernyi új népiskolával, gazdasági ismétlő iskolákkal, a középfokú iskolák készülő reformjával és az egyetemek. Ki ne akarná, hogy hazánkban ne csak analfabéta ne legyen, hanem hogy a legelmaradottabb földműves napszámosnak is meglegyen a helyes fogalma a világ folyásának főbb vonalairól. És ki ne akarná, hogy a magyar magas tudomány is előre ne haladjon, hogy egyetemek egymással a tudomány terén nemes versenyre ne keljenek? Ki ne akarná, hogy ez mind intézményesen legyen megalapozva, mert egy jól megalapozott és jól vezetett intézmény állandóan leheli magából környezetére a tudást, a világosságot, az előrehaladást és megtanít a bölcs és erényes életre. Sokkal állandóbban nyomja egy nemzetre bélyegét, mint bármely jó kormányzat, vagy kormányforma.

Aki bármely egyetem ellen beszél, a nemzet jövője ellen szól. Amit egyik képviselőnk nehezen épít fel, ne rombolja azt le könnyelműen a másik.

(Szeged.)

Somogyi Szilveszter.

KAZINCZY LEVELE SZÉPHALOMRÓL.

Kazinczy levelezésének most megjelent 22. kötetéből (szerk. Harsányi István) idézzük az alábbi részleteket.

A még nyomatlanul álló négy kötet szerencsésen keresztülbújt a cenzorok ragadozó kezein s megjelenésük attól függ, hogy az elsőnek kiadására fordított pénzem legalább részben visszatérjen. Oly szép papírosan és oly szép rézmetszettekkel készült, hogy ezer forintnál jóval többbe került, pedig nem olyan munka, amelyen sokan kapnának. Sok olvasó meg sem érti. Ezt tapasztalják pesti könyvárusaink s szeretnék, ha rajta segítenék, de én sem segíhetek, sem segíteni nem akarok. Én ezt a munkát nem úgy akarom tekinteni, mint a luszkönyv olvasót mulattató románt, vagy egy csinos köntösbe öltöztetett morális írást, hanem mint filológiai próbát, melynek olvasása alatt azok, akik ítélni tudnak, azt absztrahálhassák, hogy nyelvünknek mely úton és miképen kell megadni azt a csint, amellyel a francia — s hasonló igyekeztek után már a német is — bír. A festők oskolájában az a különbség van a Künster és Handwerker között, hogy ez a tárgyakat úgy festi, amint kell, amaz pedig szépítve. A filológiai Künsternek is ez a kötelessége; neki nem azt kell nézni, hogy